

**UNIVERSITETET
I OSLO**

Nemnda for studentsaker

Årsmelding 2023

22. april 2024

Nemnda for studentsaker ved Universitetet i Oslo

Årsmelding for 2023

INNLEDNING

Denne rapporten rapporterer for året 2023. Den vil også vise tallene for de mellomliggende årene da forrige årsmelding ble publisert i 2019.

Nemnda for studentsakers virksomhet er hjemlet i universitets- og høyskoleloven § 5-1. I tillegg gjelder forvaltningsloven for nemndas saksbehandling.

Nemnda behandler klager over enkeltvedtak som er fattet ved Universitetet i Oslo. Nemnda behandler også klager over formelle feil i forbindelse med eksamen og sensur. Nemndas vedtak i klagesaker kan ikke påklages videre, men må eventuelt angripes med søksmål for domstolene.

I tillegg behandler og treffer nemnda vedtak i noen sakstyper som første instans. Det gjelder saker om mistanke om fusk etter universitets- og høyskoleloven §§ 4-7 og 4-8, andre saker om bortvisning og utestengning etter §§ 4-8, 4-9 og 4-10 samt saker om forfalskning av søknadspapirer i forbindelse med opptak (§ 3-7 åttende ledd). Nemndas vedtak i disse sakene kan påklages til Felles klagenemnd, som er den nasjonale klagenemnda for nærmere bestemte vedtak fattet ved universiteter og høyskoler.

Nemnda for studentsaker er vedtaksfør med leder og to andre medlemmer eller deres varamedlemmer til stede.

NEMNDAS SAMMENSETNING

Nemnda hadde i 2023 følgende sammensetning:

leder: tingrettsdommer Lise Bogen Behrens

vara for leder: tingrettsdommer Terese Smith Ulseth

Representanter for de vitenskapelig tilsatte:

professor Ivar Prydz Gladhaug

vara: professor Finn Olav Levy

universitetslektor Maria Utheim

vara: professor Ingjerd Hoëm

Studentrepresentanter vårsemesteret 2023:

Christine Kaalsaa

vara: Sunniva Maria Lye

Thomas Huh Tangen

vara: Mathias Meyer

Studentrepresentanter høstsemesteret 2023:

Nasjida Noorestany

vara: ikke oppnevnt

Thomas Huh Tangen

vara: Mathias Meyer

Nemndas sekretær er seniorkonsulent Finn Ragnar Berger ved Avdeling for studieadministrasjon.

Årsmeldingen ble godkjent i klagenemndas møte 22.04.2024.

STATISTIKK

Oversikt:

I det følgende vil fokus primært være på tall og forhold i tilknytning til de saker som ble behandlet i 2023. For oversiktens skyld vil også tall fra og med 2018 nevnes der det er naturlig.

Nemnda hadde i 2023 14 møter, hvor det ble behandlet tilsammen 234 saker. Totalt ble 241 saker oversendt klagenemnda for behandling. To saker ble imidlertid trukket fra behandling, samt at fem andre saker av forskjellige grunner utgikk fra behandling. Av de 234 som ble behandlet, ble fem avvist pga. manglende rettslig interesse. I tillegg kommer behandling av klager på nemndas vedtak (begjæring om omgjøring), først og fremst i saker vedr. mistanke om fusk, som omfatter 23 saker.

De temaene som nemnda oftest har støtt på i sitt arbeid, fremgår av følgende oppstilling:

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Klager over formelle feil ved eksamen/sensur/saksbehandling, jf. § 5-2	20	15	12	23	81	46
Klager over avslag på opptak til studier på grunnlag av annet opptaksgrunnlag (realkompetanse, GSK) *, jf. § 5-1	9	1	3	3	0	0
Klager over tap av studierett/studieplass, jf. § 5-1	20	8	5	3	4	4
Klager over avslag om opptak til høyere gradsstudier, jf. § 5-1	5	7	18	13	3	9
Godkjenning av utdanning, jf. § 5-1	5	5	7	4	7	22
Mistanke om fusk/forsøk på fusk, jf. §§ 4-7 og 4-8	64	66	63	166	81	65
Forfalsknings saker, jf. § 3-7, 8. ledd	8	13	9	2	4	2
Politiattest	2	2	1	0	0	1
Tilrettelegging	6	5	5	2	10	33
Øvrige saker	35	33	38	25	46	52
	174	155	161	241	236	234

* Klager over det ordinære opptaket gjennom Samordna opptak behandles av Felles nasjonal klagenemnd.

Historisk oversikt fuskesakene:

Fak u s	Innmeldte saker til Klagenemnda ved UiO									Jus	Funnet skyldig i fusk av Klagenemnda								
	J	Med	H	MN	OD	SV	UV	ISS	Sum		Med	HF	MN	OD	SV	UV	ISS	Sum	
År																			
2002	3		1	1					5	2		1	1					4	
2003	4		3	2			1		10	4		3	2			1		10	
2004	6		13	4		2	1		26	6		10	3		1	1		21	
2005	9	1	10	4		1			25	6	1	6	4		1			18	
2006	6		17			5	3		31	2		11			5	2		20	
2007	1	1	11	7		4	5		29	1	1	10	7		3	4		26	
2008		11	12	30		2	2		57		-	9	19			2		30	
2009	2	1	5	9		1	1		19	2		5	8		1	1		17	
2010	4		12	29	1	5	4		55	2		10	25		4	4		45	
2011	6		13	14		4	1		38	5		12	11		3	1		32	
2012	2	2	41	17		2	10		74	1	1	37	15		2	6		65	
2013		1	38	9	1	1	5		55		1	35	8	1	1	4		50	
2014		1	57	3	1	3			65		1	54	2	1	3			61	
2015	5	2	63	19		8	2		99	4	2	60	19		8	2		95	

2016	2	4	71	3		9	1		90	2	4	70	3		8	1		88
2017	4	3	70	5		6	3		91	4	2	70	5		5	3		89
2018		1	50	3		4	6		64		1	48	3		4	5		61
2019	1		57	2		2	5		67	1		57	2		2	5		67
2020	3		43	1		7	4	5	63	3		43	1		7	4	5	63
2021	3	6	94	24		18	11	7	166	3	6	92	22		18	11	7	159
2022	4	1	48	13		7	8		81	4	1	46	13		7	8		79
2023	2	1	51	1		3	7		65	2	1	51	1		3	7		65

Typen av sanksjon i fuskesakene for perioden 2018 - 2023 fordeler seg slik:

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Annullering av eksamen	7	11	9	33	5	
Annullering og utestengning i 1 semester	32	39	32	82	31	24
Annullering og utestengning i 2 semestre	22	17	22	45	42	40
Utestengning i 1 semester				1	1	1
Utestengning i 2 semestre					1	

Tallene oppsummert

Totalt antall innmeldte saker i 2023 var 241. Det var omtrent på nivå med året før. Dette betyr at det store antallet saker som man så i pandemiåret 2021, med en oppgang på nær 50 % fra 2018, har holdt seg. Økningen vi så den gang var i det alt vesentligste knyttet til en betydelig økning av fuskesakene. Nå er det andre saker som står for det vedvarende høye antallet saker.

Fuskesakene utgjorde i 2023 28 % av alle sakene. Dette må ses i lys av totalt antall innmeldte saker i 2019 som var 159, noe som var en nedgang på ca. 25 % fra 2018, da 211 saker ble meldt inn. Fuskesakene i 2018 utgjorde 42 % av saksmengden, noe som er lavere enn hva det har vært de siste årene.

For 2023 utgjorde fuskesakene som nevnt 28 % av saksmengden. De ordinære klagesakene utgjorde 70 %. Andre saker utgjorde 2 %.

I 27 av fuskesakene skjerpet nemnda fakultetenes innstilling til reaksjon. I én sak fant nemnda grunn til å moderere innstillingen til reaksjon.

Fusk avdekkes først og fremst ved hjelp av elektroniske plagiatkontrollprogrammer, i hovedsak gjennom programmet Ouriginal. For 2023 ble 51 av sakene kontrollert på denne måten. I 70 % av fuskesakene lå omfanget av tekstlikhet på 21 – 59 % av besvarelsen. Tilsvarende tall for 2018 viser at 56 av sakene ble kontrollert ved hjelp av plagieringsprogram, og 56 % av sakene hadde tekstlikhet i størrelsesorden 21 - 59 %. I tillegg bidrar både manuell gjennomgang og søk via Google og andre søkemotorer – både sammen med elektronisk plagiatkontroll og som selvstendige verktøy - til å avdekke plagiat og annen form for uærlig opptreden.

ANNEN KLAGEBEHANDLING

Sivilombudet og Felles klagenemnd

Ordinære klagesaker over enkeltvedtak fattet på fakultetsnivå er gjennom behandlingen i Nemnda for studentsaker ferdigbehandlet i forvaltningen, slik at vedtaket er endelig. Det er imidlertid anledning til å klage til Sivilombudet.

I 2019 ble én sak klaget inn for Sivilombudet. Sivilombudet hadde innvendinger mot klagenemndas vedtak ved lov- og regeltolkningen som var blitt lagt til grunn av klagenemnden og aktuelt fakultet. Saken fant sin løsning ved utgangen av året da fakultetet tok Sivilombudsmannens innvendinger til etterretning.

I 2023 ble også en sak klaget inn til Sivilombudet, som i sin uttalelse ga uttrykk for at Nemnda i sitt vedtak hadde lagt feil lovforståelse til grunn i sak om tredjegangsvurdering og blind sensur etter uhl. § 5-3 sjette ledd. Sivilombudet gjennomgikk saken og kom til at utfra sammenhengen mellom lov, forskrift og forarbeidene, måtte kandidaten ha anledning til å legge frem kommentarer ved tredjegangsvurderingen etter klage på karakter, når kommentarene alt var sendt inn sammen med klagen. Nemnda sluttet seg til Sivilombudets lovforståelse og traff nytt vedtak i tråd med den.

Verken i 2020 eller 2021 har det vært saker som har vært klaget inn for Sivilombudet. Dog kom Sivilombudet tidlig i 2020 med uttalelse i en sak som startet høsten 2019.

Vedtak i Nemnda for studentsaker i saker knyttet til mistanke om fusk og utestengning (førsteinstansvedtak) er førsteinstans vedtak som kan påklages til Felles klagenemnd.

I 2023 ble 17 saker vedr. mistanke om fusk oversendt Felles klagenemnd. For å konkludere med at det foreligger fusk, må både de objektive og subjektive vilkårene for fusk være oppfylt. Pr. 19. april 2024 har Felles klagenemnd behandlet 4 av sakene, hvor Nemndas vedtak ble stadfestet i en av sakene. I de tre andre ble reaksjonen satt ned fra 2 semestre utestengning til 1 semester utestengning pga. saksbehandlingstiden samlet sett har blitt for lang. Nemnda tar til etterretning at Felles klagenemnd ved sin behandling normalt har funnet nemndas fastsettelse av reaksjon i enkelte saker i mildeste laget. Nemnda anser det riktig å forsøke å differensiere reaksjonen i den grad det lar seg gjøre, slik at reaksjon står i forhold til forgåelsen, herunder omfanget av fusk, kandidatens erfaring, oppgavens omfang og hvorvidt det er snakk om plagiat av andres eller egen tekst. Nemnda tilpasser seg samtidig føringer fra Felles klagenemnd.

SAKSTYPER

Gjennom året er Nemnda borti et betydelig antall forskjellige saker. Det være seg i form av klager på forskjellige vedtak, som avslag på søknader eller vedtak initiert fra institusjonens side. Eller det kan være saker vedr. mistanke om fusk. Sjeldnere behandler Nemnda saker som spørsmål om bortvisning og utestengning, forfalskning av dokumentasjon og saker knyttet til skikkethetsvurdering og politiattester.

Klagesaker (klager på fakultetenes vedtak)

Sakstypen gjelder saker hvor det typisk klages på et vedtak truffet av institusjonen, enten det er snakk om en klage på et vedtak aktuell enhet har truffet etter eget tiltak, som f.eks. å slette en studierett, eller enheten har avslått en søknad. I disse sakene er altså nemnda klageinstans og vedtak er endelig ved nemndas behandling.

Nemnda behandlet 168 klager i denne kategorien. Det er snakk om en uensartet gruppe saker som berører de fleste sider ved studentenes studiehverdag. Det kan f.eks. være klager på avslag på søknad opptak, avslag på søknad om tilrettelegging av studier og eksamener, klager over formelle feil ved eksamen eller sensur og klager over vedtak om tap av studierett. Det er altså snakk om et bredt spekter av saker.

Nemnda bemerker at dette er saker som berører studentenes rettigheter og plikter, og at det er avgjørende at saksbehandlingen fra institusjonen er forutsigelig og i tråd med aktuelt regelverk. Ikke minst er det viktig at saksbeholdende enhet viser til aktuelt regelverk som ligger til grunn for det vedtaket som er fattet. Nemnda minner om at man må ha hjemmel i lov, eller i forskrift gitt i

medhold av lov, eller annet regelverk gitt i medhold av forskrift eller lov, for å kunne treffe vedtak. Dette må synliggjøres i saksbehandlingen.

Noen saksområder trer klarere frem enn andre og er også av større betydning både for studentene og for institusjonen å være informert om.

Godkjenning av utdanning

Hjemmelsgrunnlag:

Uhl. § 3-5 flg.

Lisboakonvensjonen

Globalkonvensjonen

Forskrifter

Eget/lokalt regelverk

Godkjenning av utdanning og påfølgende fritak for emner ved UiO er et felt som knytter seg både til studenters søknad om opptak og til de faglige vurderinger som gjøres i forbindelse med de saker hvor studentene søker om å få godkjent ekstern utdanning som del av den utdanningen de tar ved UiO. Her må det sondres mellom ekstern utdanning tatt ved en annen innenlandsk institusjon som er regulert av universitets- og høyskoleloven, og ekstern utdanning tatt utenfor Norge.

Godkjenning av ekstern norsk utdanning skjer i medhold av uhl. § 3-5 e hvor det fremgår at institusjonen "skal" godkjenne utdanning fra andre innenlandske høyere utdanningsinstitusjoner "i den utstrekning de oppfyller de faglige kravene til en bestemt eksamen, et bestemt emne, en bestemt utdanning eller en bestemt grad ved institusjonen." Godkjenning er en faglig vurdering av det oppnådde faglige nivået og "læringsutbyttet må tilsvare det som kreves for tilsvarende emner for det aktuelle studiet ved institusjonen.", jf. § 3-5 e annet ledd.

Godkjenning av ekstern utenlandsk utdanning følger et annet regime. Det fremgår av uhl. § 3-5 at institusjonen "kan" godkjenne utenlandsk høyere utdanning. Godkjenningen er i utgangspunktet en faglig vurdering av om det oppnådde faglige nivået og et læringsutbytte er tilsvarende det som er fastsatt for de aktuelle emnene ved studiet ved institusjonen.", jf. uhl § 3-5 annet ledd. Dette er imidlertid bare et formelt utgangspunkt. Er den utenlandske utdanningen fra et land som har ratifisert Lisboakonvensjonen "skal utdanningsinstitusjonen godkjenne den utenlandske høyere utdanningen, med mindre institusjonen kan påvise betydelige forskjeller" mellom de to utdanningene, jf. uhl . § 3-5 tredje ledd. Tilsvarende har Norge via Globalkonvensjonen forpliktet seg til å praktisere den samme terskelen for fritak for ekstern utdanning tatt i en annet konvensjonsland. Selv om den aktuelle bestemmelsen i universitets og høyskoleloven ikke nevner Globalkonvensjonen, som innebærer at Norge foreløpig kun er forpliktet på statsnivå, her ser nemnda at UiO praktiserer konvensjonen.

Det er altså slik at ved vurderingen av en utenlandsk utdanning, vil første trinn være å undersøke om utdanningen er tatt i et land som har ratifisert Lisboakonvensjonen, alternativt Globalkonvensjonen. Er det tilfellet, plikter man å vurdere om det kan påvises "betydelige forskjeller" mellom den eksterne utdanningen og den utdanningen som tilbys ved UiO. Dersom slike betydelige forskjeller ikke kan påvises, skal den eksterne utdanningen som utgangspunkt godkjennes fullt ut. Det innebærer at fakultetet i sitt godkjenningsarbeid må ta innover seg disse reglene og være seg disse bevisst ved behandlingen saker knyttet til godkjenning av ekstern utdanning. Nemndas holdning er - i allefall - i tilknytning til Lisboakonvensjonen, at man her må erkjenne at bestemmelsen går langt, også inn i hva man normalt vil anse som mer faglige vurderinger som tradisjonelt har ligget til det enkelte fakultet å vurdere.

Nemnda har de siste par år blitt oppmerksom på hull i enhetenes etterlevelse av de forpliktelser som følger av at Norge har tiltrådt aktuelle internasjonale avtaler, først og fremst Lisboakonvensjonen.

Nemnda gjentar at Lisboa-konvensjonen er omtalt i universitets- og høyskoleloven. Nemnda understreker at det er "betydelige forskjeller" som er vurderingen ved godkjenning og fritak ved ekstern utdanning, og at det påhviler saksbehandlende enhet et stort ansvar å redegjøre for hvorfor et emne ikke kan godkjennes, altså hvorfor det i henhold til konvensjonen foreligger betydelige forskjeller. En grundig redegjørelse for den faglige siden av dette, knyttet opp mot riktig vilkår, er også nødvendig for at Nemnda skal kunne foreta riktige vurderinger når den mottar klagesaker. Det er Nemndas vurdering at institusjonen på alle plan må bli mer bevisst på at konvensjonens vilkår, "betydelige forskjeller", og at det for utdanning avlagt i et land bundet av Lisboa-konvensjonen ikke er mulig å fravike ved å sette terskelen for godkjenning høyere. Det er altså avgjørende at fakultetene tar innover seg betydningen av både hva lov og forskrift sier, og hva som følger av Lisboa-konvensjonen og den senere Globalkonvensjonen. UiO er forpliktet til å følge disse konvensjonene og det felles vurderingstema for dem begge er hvorvidt det kan konstateres betydelige forskjeller mellom den norske utdanningen og den eksterne utdanningen.

Tilrettelegging av studiehverdagen/Tilrettelegging ved eksamen

Hjemmelsgrunnlag:

Uhl. § 4-3 flg.

Likestillings- og diskrimineringsloven, kap. 3

Forskrifter

Eget/Lokalt regelverk

Tilrettelegging av studier og eksamen skal gjøres på en slik måte at kandidaten som får tilrettelegging ikke skal komme i en bedre posisjon enn studenter som ikke har tilrettelegging, men skal søke å oppnå at den det tilrettelegges for skal komme i tilsvarende posisjon som øvrige studenter. Den sentrale bestemmelsen er uhl. § 4-3 c som setter rammene rundt vurderingen som skal gjøres. Hensikten med reglene fremgår av første ledd, hvor det fremgår at studentene skal sikres "likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter." Det følger av tredje ledd at tilretteleggingen ikke må medføre en reduksjon av de faglige kravene og at læringsutbytte skal være i behold på det enkelte emne. Rammene rundt vurderingene som gjøres er ikke alt for vide, og derfor vil man aldri kunne tilrettelegge på en måte som fanger opp alle tilstander. I enkelte saker vil tilretteleggingen ikke være tilstrekkelig for studenten, samtidig som det vil være vanskelig å gå lengre enn det som er gjort.

I en sak ved det medisinske fakultet i 2021 ble fakultetets vedtak opprettholdt av Nemnda gjennom to vurderinger, før den ble klaget inn for Kunnskapsdepartementet. Kunnskapsdepartementet mente at institusjonen hadde vært for restriktiv i sin vurdering av reglene, herunder at klager skulle ha vært innvilget sykepermisjon med tilbakevirkende kraft som en form for tilretteleggingstiltak. Dette var en helt spesiell sak hvor særlige hensyn gjorde seg gjeldende. UiO fant å rette seg etter de innsigelser som fremkom og ga studenten sykepermisjon med tilbakevirkende kraft, som innebar at hun likevel ikke hadde tapt studieretten, slik at studiet kunne fullføres. I ettertid er det kommet endringer i uhl § 3-5 som søker å avklare rammene for de vurderinger som skal gjøres i større grad.

Som det går frem av statistikkoversikten ovenfor har det vært en betydelig økning i antall saker knyttet til tilrettelegging de siste par årene. Nemnda vet ikke grunnen til den store økningen, men slår fast at økningen er stor.

Fuskesaker (førsteinstansbehandling)

Hjemmelsgrunnlag:

Uhl. § 4-7 og 4-8

Forskrift om studier og eksamener ved Universitetet i Oslo

Lokalt regelverk (Rutiner, emnebeskrivelser m.v.)

Nemnda for studentsaker behandlet 67 saker i denne kategorien i 2023, hvor saker om plagiat og manglende kildehenvisninger dominerer. Fusk arter seg på flere måter, enten det er ved å kopiere fra eksterne kilder, bruke egne tidligere arbeider på nytt, samarbeide om skriveingen av en besvarelse eller benytte seg av materiale som man har utarbeidet underveis i samarbeid med andre. Det vanligste er de tilfeller hvor kandidaten har kopiert direkte fra en ekstern kilde uten å oppgi kilden/e og/eller har unnlatt å markere aktuell tekst som sitat.

27 av sakene var saker som oppsto i forbindelse med Ex.Phil.

Et flertall av sakene oppstår altså i forbindelse med Ex.Phil. Dette kan være et resultat av at studentene er ferske som studenter og derfor ukjente med de krav som stilles til oppgaveskriving og kilde og sitatbruk i akademisk skriving. Det er imidlertid langt fra hele bildet. Mange av kandidatene som tar Ex.Phil. tar dette som en del av en studieplan hvor Ex.Phil. ikke er det første emnet. Det er altså ikke slik at ex.phil.-studenter per se er uerfarne og ikke vet bedre. Mange av disse langt fra er så ferske som man umiddelbart skulle anta. I snaut halvparten av disse 27 sakene har fakultetet anført at kandidaten har studiepoeng fra tidligere i størrelsesorden 30 - 170 studiepoeng. I 2022 var det 21 saker knyttet til Ex.Phil. og i 15 av disse hadde kandidatene studiepoeng fra tidligere i størrelsesorden 20 til over 200 studiepoeng. Følgelig vil nemnda måtte beslutte en strengere reaksjon enn hva tilfellet ellers kunne blitt.

Plagiat og Selvplagiat

Selvplagiat er en form for uredelig opptreden som er blitt aktualisert gjennom det siste året. Dette er ikke saker som nylig har oppstått, selv om medieomtalen det seneste året kan tyde på det. Det kan typisk dreie seg om plagiat fra egne tidligere innleverte arbeider eller innleverte besvarelser basert på egne notater eller fellesnotater skrevet av flere kandidater. Selvplagiat er ifølge UiOs regler fusk. Nemnda hadde også i 2018 noen enkeltsaker om dette var tilfellet. I 2023 hadde nemnda et betydelig antall slike saker.

Uavhengig av hva man kaller fenomenet; selvplagiat eller gjenbruk av eget arbeid, er det nemndas oppfatning at det har gode grunner for seg å reagere i disse sakene. Det kan ikke tas lett på denne formen for fusk. Ved å benytte seg av tidligere arbeid kommer man lettere til et ferdig arbeid enn om man ikke hadde hatt et slikt materiale å støtte seg på. Det er urimelig overfor andre studenter.

Når man ikke siterer seg selv, vil det for leseren være umulig å vite hvordan teksten har blitt til. Siterer man seg selv vil leseren få vite hvor teksten kommer fra. For alle praktiske forhold må selvplagiat være å anse som fusk. Det er imidlertid noen momenter som må tas med i vurderingen. Hvis det er snakk om at man utvikler et tidligere arbeid til noe mer, er det kanskje ikke like åpenbart at teksten skal anses som selvplagiat. Det er en ikke helt uvanlig arbeidsmetodikk at mindre oppgaver arbeides videre med til en større besvarelse. Som nevnt over kan studenten omgå problemet ved å sitere og vise til sitt eget tidligere arbeid.

Nemnda vil være klar på at egne tidligere eller samtidige arbeider, utgjør kilder som skal oppgis på samme måte som om det hadde vært en ekstern kilde. Det er de samme hensyn som her gjør seg gjeldende; Man skal ikke komme lettere til studiepoeng og emner ved å gjenbruke tidligere innleveringer, uten at det er redegjort for.

AI/KI og Chatbot

Bruk av AI/KI (kunstig intelligens) må anses som årets nykommer når det gjelder fusk.

Det er imidlertid grunn til å påpeke at bruk av KI-hjelpemiddel per se ikke er det samme som at det er fusk. Temaet er om selve teksten er laget ved hjelp av KI, da f.eks. bruk av KI til stavekontroll ikke utgjør fusk.

Som det er vist til i UiO-informasjonen som finnes om KI, stilles det strenge krav til etterrettelighet ved at man plikter å informere om at teksten er formulert ved hjelp av KI. I 2023 var rundt 10 % av fuskesakene, saker hvor hele, eller deler, av teksten var generert ved hjelp av kunstig intelligens. Dette er saker som så langt har vært relativt lett å identifisere som resultat av KI, grunnet dårlig språk, at teksten har vært inkonsistent, oppramsende og overflatisk, samt at den angir for mange kilder og til dels gale kilder, og kanskje viktigst, at teksten viser at det ikke har foregått et selvstendig tankearbeid ved utformingen av teksten.

Nemnda er klar på at dette er å regne som fusk. Det er ikke et eget selvstendig arbeid som er kommet til ved egen innsats, og er uegnet til å vurdere kandidatens faglige nivå og kunnskap. Nemnda bemerker at den ser svært alvorlig på bruk av KI til å utforme tekst som innleveres på alle former for eksamen.

Nemnda antar at antallet slike saker vil øke betydelig, samtidig som kvaliteten på KI som tilbys fremover vil bli bedre, og mer utfordrende å avdekke. Det er derfor overveiende sannsynlig at disse sakene vil kreve en betydelig innsats på fakultetene for å avdekke dem, og for nemnda til å etterprøve hvorvidt teksten er utarbeidet ved bruk av KI. Nemnda vil derfor understreke behovet for at fakultetene setter inn nødvendige ressurser både til å avdekke disse sakene og til å dokumentere funnene, slik at sakene kan avgjøres basert på det regelverket som foreligger. Dette er både lokalt regelverk og det som følger av lov og forskrift. Samtidig vil naturligvis kravene til saksbehandlende enhets saksbehandling og etterprøvnbarhet øke betydelig.

Nemnda påpeker viktigheten av at det informeres godt og presist om begrensningene ved bruk av KI. På samme vis som det informeres om hva som kan regnes som fusk, må det også opplyses om i hvilken grad KI kan brukes, begrensningene knyttet opp mot fusk, og at bruken av slikt hjelpemiddel skal opplyses om.

I tillegg til den informasjonen som finnes på de fakultetenes egne nettsider, kan nyttige nettsider i tilnærmingen til KI bl.a. være disse:

<https://www.mn.uio.no/kurt/uni-versitet/kunstig-intelligens/index.html>

<https://www.uio.no/tjenester/ki/student/index.html>

Siteringspraksiser og oversettelser

Fakultetene støtter seg i stort på kjente referansestiler/maler som kan være noe ulike i sin tilnærming til hvordan kilder skal oppgis og hvordan det skal siteres. Det er imidlertid ikke tvil om at eksterne kilder man henter stoff fra skal oppgis, og det skal siteres i tråd med de føringene som fremgår av den aktuelle malen som benyttes. Det er fusk dersom man ikke følger de retningslinjene som følger av de ulike malene.

En problemstilling oppstår når kandidaten henter stoff fra en utenlandsk kilde og oversetter teksten. Oversettelser skal i henhold til referansestilene normalt ikke siteres, men det betyr naturligvis ikke at man kan unnlate å oppgi at teksten er hentet fra en kilde. Man må sørge for at det klart fremkommer at teksten er hentet fra en ekstern kilde.

En betydelig andel av fuskesakene gjelder plagiat og blir avdekket gjennom elektronisk plagieringskontrollverktøy, p.t. verktøyet Ouriginal. Andre tilsvarende elektroniske hjelpemidler kan også være i bruk på enkelte fagområder. Selv om de elektroniske verktøyene er til stor hjelp for å avdekke plagiat, må de suppleres med manuell kontroll, både i forkant og i etterkant av eksamen. Dette er en viktig del av arbeidet med å avgjøre om funn i en aktuell oppgave faktisk er et resultat av fusk, eller om det er snakk om tilfeller av standarduttrykk på det aktuelle fagområdet, definisjoner eller andre forhold som er naturlig å omtale på lik måte, uten at det er fusk.

Etterkontrollen er viktig både for primærkontrollen av om det foreligger fusk, men også for å avdekke om det foreligger ytterligere fusk som ikke er fanget opp av plagieringskontrollverktøyene.

Generelt

Fusk omfatter et betydelig antall av saker, fra de mest unnskyldelige forhold til de mest eklatante tilfeller av plagiater og avskrift. Et mål på hvor omfattende en fuskesak kan være, vil som oftest gi seg uttrykk i en treffprosent i et plagieringskontrollverktøy, hvor alvorlighetsgraden øker med økende treffprosent. Alvorligheten i forgåelsen må imidlertid av hvor stor oppgaven er og hvor langt i studiet kandidat har kommet. Man vil stille større krav til en kandidat som er kommet lengre i studiet enn en som er ganske fersk. Har man plagiert et bærende element/idé/teoretisk bidrag/grunnlag kan det anses som omfattende fusk selv om prosentsatsen i seg selv kan være svært lav.

For å kunne konstatere at det foreligger fusk må skyldkravet være oppfylt. Skyldkravet er enten grov uaktsomhet eller forsett. Beviskravet er kvalifisert sannsynlighetsovervekt.

Man må altså kunne slå fast med kvalifisert sannsynlighetsovervekt at studenten har opptrådt forsettlig, evt. grovt uaktsomt. Det foreligger forsett om studenten vet at teksten er hentet fra en kilde og at man unnlater å sitatmarkere og/eller at man unnlater å vise til kilder. Det foreligger grovt uaktsomhet om studenten burde forstå at teksten kan være hetet fra kilder, og ikke opplyser om det. Det kan f.eks. være tilfelle om man setter tekst fra kilder inn i egne notater, og senere henter tekst fra notatene inn i besvarelsen uten å være bevisst hva som er egen tekst og hva som stammer fra kilden.

Det er kunnskap om de faktiske omstendighetene som er det relevante. Det foreligger forsettlig fusk selv om studenten ikke forstår at han/hun har gjort noe galt fordi man ikke har forstått at noe vil bli klassifisert som fusk (uvitenhet om reglene). Det skjer at advokater som representerer studentene, og også at saksbehandlere på fakultetet misforstår dette, og anfører at det ikke foreligger forsettlig fusk under henvisning til at studenten ikke forsto at han/hun gjorde noe galt.

Bare når en rettsvillfarelse kan anses aktsom vil manglende kunnskap om reglene være unnskyldelig, slik at skyldkravet likevel ikke anses for å være oppfylt. Studentene har plikt til å sette seg inn i fuske-regelverket, på samme måte som folk ellers har plikt til å sette seg inn relevant regelverk på det området man opererer. Det innebærer at aktsom rettsvillfarelse bare foreligger helt unntaksvis, altså i helt særegne tilfeller.

I desember 2023 ble det avsagt en dom hvor Oslo tingrett fant at det forelå aktsom rettsvillfarelse i en sak om fusk på semesteroppgave på ex.phil. Retten kom til et annet resultat enn hva Nemnda og Felles klagenemnd hadde kommet til. Nemnda var enstemmig i sitt vedtak om at de objektive og de subjektive vilkårene for fusk var tilstede, og at reaksjonen måtte bli annullering og utestengning i ett semester. Klagers medisinske utfordringer ble ikke ansett relevante for om det forelå fusk. Flertallet i Felles klagenemnd sluttet seg til Nemndas vurderinger. Da feil var begrenset til manglende sitatmarkering og klager led av ADHD, autisme og konsentrasjonsvansker, som gjorde at hun lett misforstår, kom tingretten til at det forelå aktsom rettsvillfarelse. Nemndas oppfatning er at tingrettens vektlegging av de særlige forholdene ikke kan innebærer frifinnelse basert på aktsom rettsvillfarelse. Nemnda mener følgelig at dommen burde blitt anket, og kan ikke se at dommen gir grunnlag for å endre praksis.

I mange fuskesaker er det ingen tvil om at kandidaten har kopiert kilder i strid med reglene for sitat og kildebruk.

Som den store hovedregel vil fusk i form av plagiat føre til annullering av eksamen og utestengning i ett eller to semester. Ved valg av reaksjon vil omfanget av plagiat, skyldgrad og kandidatens erfaring være av stor betydning. Også andre momenter kan spille inn. Det anses for eksempel som et skjerpene moment dersom det er en annen students arbeid som er plagiert, særlig hvis dette skjer ved samme eksamen, slik at det kan føre til at også den andre studenten urettmessig blir mistenkt for fusk.

Nemnda tilføyer at loven også oppstiller et medvirkeransvar i tilfeller der det foreligger forsett. Når en medstudent etter forespørsel gir en annen tilgang på sin besvarelse, og forstår at han/hun har blitt spurt fordi den andre ønsker å plagiere hele eller deler av besvarelsen, vil den som stiller oppgaven til rådighet kunne bli møtt med en reaksjon i form av utestenging fra UiO. Det å hjelpe en annen til å fuske rammes altså også av reglene om fusk.

Et overveiende antall av fuskesakene oppstår i forbindelse med Ex.phil. eksamen. Det skyldes antakelig hvordan vurderingsformen på Ex.phil. er innrettet med bl.a. hjemmeoppgaver, stor gjenbruk av oppgaver og at kandidatene ofte er relativt ferske. Det kan også være at studentene ikke tar emnet seriøst nok. I flere av sakene argumenteres det fra kandidatene at man ikke har vektlagt emnet tilstrekkelig og at man nå er i gang med sine studier og at følgene av å bli sanksjonert for fusk på Ex.Phil. derfor vil bli urimelig store. Også personlige forhold hos kandidaten påberopes som formildende omstendigheter i slike saker. Nemnda finner normalt ikke at slike forhold kan vektlegges. Nemnda legger stor vekt på likebehandling, og kan ikke se at det faktisk at man har tatt for lett på emnet eller at personlige forhold kan innebære en mildere reaksjon.

Nemndas praksis samsvarer i det alt vesentlige med den praksis som har utviklet seg ved Felles klagenemnd slik Felles klagenemnd har praktisert reglene ut 2023. Nemnda er imidlertid av den oppfatning at det må være anledning til en noe mer differensiert vurdering, selv om denne måtte avvike noe fra praksis som er utviklet ved Felles klagenemnd. Nemnda har ikke som praksis at ethvert tilfelle av forsettlig fusk leder til to semestre utestengelse. Nemndas praktisering av likebehandlingsprinsippet har medført at det ved reaksjonsfastsettelsen tas hensyn til relevante ulikheter mellom sakene, blant annet omfanget av fusk, hvor omfattende besvarelsen er, hvorvidt studenten er erfaren og om det er egen eller andres tekst som er plagiert. Målet er et like saker behandles likt.

Nemnda fastsetter reaksjonen ut fra en helhetsvurdering der de sentrale momentene er:

1. Arten og omfanget av fusket
2. Skyldgraden
3. Om saken gjelder en fersk eller erfaren student

I grensetilfeller legges det som nevnt også vekt på andre momenter. Det er som utgangspunkt ingen relevant unnskyldning at studenten ikke har satt seg inn i regelverket om kildebruk. Det forventes studenten å gjøre. Om studenten ikke har gjort det, er utgangspunktet likevel at forholdet anses som forsettlig, se ovenfor. Skyldvurderingen knyttes som nevnt til selve fuskehandlingen, der det springende punkt for eksempel kan være om utelatelsen av kildehenvisninger skyldes en ren forglemmelse eller teknisk svikt. I de fleste saker konkluderer nemnda med at fusket har vært forsettlig.

Som oftest reagerer nemnda mildere mot helt ferske studenter enn mot studenter som har en viss erfaring. Dette har først og fremst betydning i exphil-sakene, som utgjør halvparten av alle fuskesakene. I en konkret sak hvor Felles klagenemnd stilte spørsmål ved nemndas reaksjon, kunne forholdet gitt grunnlag for en reaksjon med to semesters utestengning. Når nemnda vek tilbake for en slik løsning i den aktuelle saken, var det begrunnet i at besvarelsen hadde løpende referanser til

kildene, og at kildene var nevnt i litteraturlisten, slik at hovedproblemet var manglende sitatmarkering.

Utestengning etter universitets- og høyskoleloven § 4-8 har et visst pønalt preg. Det følger av rettspraksis at det derfor gjelder et krav om kvalifisert sannsynlighetsovervekt både for å konstatere fusk i objektiv forstand og for at det skal foreligge forsett eller grov uaktsomhet. Det samme har Felles klagenemnd uttalt i sin årsrapport for 2016. Problemstillingen vil sjelden komme på spissen, men i lys av den praksis som synes å ha utviklet seg, praktiserer Nemnda et skjerpet beviskrav.

Ulovlige hjelpemidler på eksamen er en annen hovedtype av fuskesaker. Høyesterett avsa i 2015 en dom (Rt. 2015 side 995) hvor det fremgår at fuskebegrepet i universitets- og høyskoleloven er strengt. Det å ha ulovlige hjelpemidler tilgjengelig på eksamensbordet, er fusk selv om kandidaten ikke har benyttet hjelpemidlene, men har lagt dem der ved en forglemmelse. Det ble slått fast at eksamen begynner ved bokkontrollen. Høyesterett la til grunn et strengt krav til aktsomhet. Høyesterett viste til at kandidatens oppgave var å påse at de hjelpemidlene han hadde tilgjengelig, var i samsvar med regelverket. Høyesterett fant derfor at det var grovt uaktsomt av studenten å legge igjen ulovlige hjelpemidler selv om det skyldtes et øyeblikks uoppmerksomhet. Høyesteretts dom er retningsgivende for Nemndas avgjørelser i slike saker.

Den vanligste formen for fusk er uten tvil plagiat fra lærebøker, nettsider m.v. i større eller mindre grad. Omfanget er klarligvis av betydning når klagenemnda vurderer den enkelte sak, slik også hvordan plagiatet er utført er relevant. Noe sjeldnere forekommende er plagiat fra egne tidligere oppgaver e.l. - selvplagiat. Selvplagiat er like alvorlig for bedømmelsen av selvstendigheten ved en oppgave som ordinært plagiat, men her kan det naturligvis argumenteres for at hvordan man skal henvise til seg selv. En variant som klargjør dilemmaet er i de saker hvor kandidaten har levert to oppgaver på omtrent samme tid, hvor man ved å vise til seg selv vil kompromittere den anonymiteten som studenten har krav på. Som nevnt kan innlevert arbeid ikke gjenbrukes uten at kilden oppgis, slik at det er viktig at man også henviser til seg selv. Nemnda vil være klar på at egne tidligere - eller samtidige - arbeider, er kilder som skal oppgis på samme måte som om det hadde vært en ekstern kilde. Det er de samme hensyn som her gjør seg gjeldende; Man skal ikke komme lettere til studiepoeng og emner ved å gjenbruke tidligere innleveringer.